

АНОТАЦІЯ

Ярмоленко О. В. Інформаційне забезпечення виборів: українська практика та європейський досвід. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «081» – Право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2020.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення сутності, змісту, механізму, форм та методів інформаційного забезпечення в Україні. Визначено основні проблеми цього інституту у новоприйнятому законодавстві про вибори та розроблено заходи для їх розв'язання.

Обґрунтовано ряд концептуальних положень і понять, практичних рекомендацій на основі європейського досвіду, спрямованих на удосконалення конституційно-правового регулювання інформаційного забезпечення в Україні.

Розкрито проблемні аспекти загального та спеціального інформування в Україні, запропоновано рекомендації щодо їх вирішення.

За результатами аналізу виявлено, що за своєю сутністю інформаційне забезпечення виборів є багатогранним явищем і предметом дослідження, переважно, політичної та юридичної наук.

Інформаційне забезпечення виборів розглядається як комплексний інститут виборчого права, який об'єднує норми конституційного, виборчого та інформаційного права. Норми цього інституту врегульовують участь суб'єктів, визначають його поняття, сутність, види, форми, механізм реалізації виборчого інформування [177, с. 267-270; 178].

Запропоновано концепцію розгляду інформаційного забезпечення виборів як складного політико-правового феномену: а) інституту виборчого права; б) особливого виду інформаційної діяльності; в) невід'ємної складової

виборчого процесу; г) складової системи гарантій виборчих прав громадян України.

Досліджено сутність поняття «забезпечення» як напрямку інформаційної діяльності в межах виборчого процесу, а також розглянуто історичний розвиток інформаційного забезпечення виборів в Україні. Встановлено, що цей інститут є комплексним правовим механізмом врегулювання суспільних відносин у сфері інформації про вибори, про суб'єктів висування на виборах та про перебіг виборчого процесу.

Розглянуто зміст інформаційного забезпечення через встановлення принципів та основних засад інформування виборців, регламентування нормативного порядку діяльності суб'єктів інформування виборців, заходи охорони інтересів виборців та суб'єктів виборчого процесу. Принципи інформаційного забезпечення виборів засновуються на загальних принципах виборчого права, принципах інформаційної діяльності у виборчий період та принципах реалізації права на інформацію учасниками правовідносин, що пов'язані із виборчим процесом.

Визначено детермінанти становлення та розвитку інформаційного забезпечення виборців як інституту виборчого права: надання виборчого права усім дієздатним громадянам; розвиток засобів масової інформації; потреба у врегулюванні перманентного протистояння інтересів, який виникає між різними суб'єктами у зв'язку із бажаністю або небажаністю правових та політичних наслідків голосувань.

Досліджено сім історичних етапів розвитку інформаційного забезпечення виборів як інституту виборчого права в Україні, які охоплюють періоди існування Київської Русі, Галицько-Волинського та Литовсько-Руського князівств, Запорозької Січі, УНР, а також часи входження України до складу Російської імперії та СРСР.

З'ясовано, що у чинному законодавстві про вибори залишились нереалізованими положення міжнародних документів про: професійну

саморегуляцію журналістського середовища з метою попередження поширення інформації про вибори, яка суперечить основним засадам інформаційного забезпечення; про гарантії правового захисту журналістів від тиску у зв'язку з підготовкою та публікацією ними відомостей спеціального інформаційного забезпечення виборів. Частково реалізовано положення про: строки розгляду звернень зі скаргами, поданих виборцями до виборчих комісій; право суб'єктів виборчого процесу та суб'єктів поширення інформації про вибори звертатися зі скаргами до суду.

Досліджено, що законодавство про вибори не конкретизує критерії, які б розмежовували інформування виборців від інших форм інформаційної діяльності під час виборів, наприклад, доведення особистої думки чи умисного розповсюдження спотвореної інформації серед обмеженого контингенту осіб, які внаслідок об'єктивних умов обмежені у доступі до офіційних джерел загального та спеціального інформаційного забезпечення про вибори. Такими критеріями можуть бути: використовувані канали інформації; мінімальний обсяг аудиторії, серед якої поширюється така інформація, тощо. Законодавче закріплення цих ознак є необхідним для правової оцінки інформаційної діяльності суб'єктів права, здійснюваної у приватному порядку, з метою попередження та припинення можливих зловживань.

Сформульовано пропозиції по вдосконаленню законодавства щодо проблем інформування виборців та запропоновано внесення змін у чинне законодавство. Так, проведене дослідження дає підстави обґрунтувати пропозицію:

- закріпити на період виборчої кампанії режим відкритого доступу до конфіденційних біографічних даних зареєстрованих кандидатів (окрім даних про адресу проживання, особистого номеру телефону, персональних даних членів сім'ї);

- закріпити право засобів масової інформації та громадських організацій перевіряти достовірність біографічних даних кандидатів та звертатися до суду у разі виявлення фактів, що підтверджують їх недостовірність;

- закріпити основні засади забезпечення реалізації принципу свободи слова у виборчий період.

Зауважується, що міжнародні стандарти виборів доцільно розглядати як еталон та нормативну основу реалізації виборчих прав громадян. Ці рекомендації мають загальний характер для їх подальшої імплементації в національне законодавство.

Визначено, що міжнародно-правовими актами та джерелами права Європейського Союзу, актами Ради Європи та висновками Венеціанської комісії виокремлено відповідні принципи регулювання інституту виборів, зокрема інституту інформаційного забезпечення виборчого процесу. Основними серед них є принципи: верховенства права, законності, загальної участі, рівності, вільного волевиявлення, стабільності, неупередженості, відкритості.

Досліджено норми міжнародно-правових актів, в яких закріплено положення щодо права на інформацію, гласності виборчого процесу, необхідності забезпечення вільного обміну інформацією між громадянами, кандидатами та обраними представниками, принципів поширення інформації про політичних діячів, тощо.

Виявлено, що розвиток поняття «інформаційне забезпечення виборів» передбачає:

1) вивчення семантичного змісту терміну «забезпечення» у контексті інформаційної діяльності;

2) вивчення видів та форм інформування виборців у історико-правовому контексті, що дало змогу сформулювати авторський погляд на сутність

інформаційного забезпечення виборів, враховуючи правову, суспільно-політичну та процесуальну зумовленість цієї категорії права.

За результатами аналізу судової практики з питань інформаційного забезпечення визначено, що проблематика спорів у сфері інформаційного забезпечення зумовлена: недосконалістю окремих норм виборчого законодавства, формулювання яких дозволяє багатозначне тлумачення; колізіями та конкуренцією цих норм із нормами законодавства про інформацію; відсутністю рекомендованої судової практики; непослідовністю та суперечливістю застосування судами практики ЄСПЛ; неврахуванням судами європейських рекомендацій із виборчих питань.

За результатами проведеного системного дослідження основних типів судових справ визначено необхідність удосконалення законодавства про інформаційне забезпечення виборів з питань: а) правового статусу біографічних відомостей кандидатів на виборах; б) забезпечення достовірності, повноти та точності цих відомостей; в) забезпечення доступності цих даних для виборців; г) участі засобів масової інформації у спеціальному інформаційному забезпеченні виборів; д) реалізації принципу свободи слова у виборчий період.

У дисертації сформульовано та теоретично обґрунтовано й інші пропозиції з удосконалення чинного виборчого законодавства в частині інформаційного забезпечення виборів.

Ключові слова: інформування виборців, інформаційне забезпечення виборів, виборчий процес, виборчі права, Виборчий кодекс.

SUMMARY

O. V. Yarmolenko Elections Information Support: Ukrainian Practice and European Experience. — Qualification scientific work as the manuscript A thesis for a Doctor of Philosophy's degree with a major in "081" Law. — National University Odesa Law Academy, Odesa, 2020

The thesis has theoretically generalized the essence, contents, mechanism, forms and methods of information support in Ukraine. Main problems of this institution in the newly adopted laws on elections have been defined and measures to solve such problems have been developed.

This research explains a number of conceptual provisions and notions, practical recommendations regarding European experience and improvement of the constitutional and legal regulation of the information support in Ukraine.

Challenges of the general and special informing have been described; recommendations on how to resolve them have been suggested.

Based on the results of the analysis it has been found that elections information support by its nature is a complex phenomenon and essentially a subject of study of the political and legal sciences.

Special attention has been paid to the elections information support as a complex institution of the election laws that combines provisions of the constitutional law, more specifically, election and information laws that regulate relations pertaining to elections information support, define its concept, essence, types, forms, implementation mechanism.

A concept of viewing the elections information support as a complex political and legal phenomenon has been proposed: a) as an institution of election laws; b) as a specific type of information activity; c) as an integral part of the election process; d) as a component of a system of guarantees of voting rights of the Ukrainian citizens.

The essence of the *support* concept as an activity within the scope of the election process has been studied; a historical development of the information support of elections in Ukraine has been also analyzed. It has been established that this institution is a complex legal mechanism regulating public relations pertaining to the information about elections, about individuals proposed as candidates and about progress of the election process.

Contents of the information support have been analyzed by way of determining the underlying principles of informing the electorate, regulating the statutory procedure for informing the electorate by the specific entities, measures to protect the electorate's interests and interests of the individuals and entities of the election process. The principles of election information support are based on the general principles of electoral law, on principles of information activities during the election period and on principles of realization of the right to information by participants of legal relations.

Determinants of formation and development of the electorate information support as an institution of election laws have been defined: granting of the voting right to the citizens of all social classes; development of mass media; the need in regulation of the permanent conflict of interests arising between various individuals due to desirability or non-desirability of legal and political aftereffects of the voting.

Seven historical stages of development of the election information support as an institution of the election laws in Ukraine beginning from the times of Kyivan Rus, Kingdom or Principality of Galicia-Volhynia, Duchy of Lithuania, Zaporozhian Sich, Ukrainian People's Republic, and finally times when Ukraine was a part of the Russian Empire and USSR have been studied.

We have found that the current election laws contain the international documents provisions that have not been implemented yet: concerning professional self-regulation of the journalist environment in order to prevent distribution of the information about elections that contradicts the underlying principles of the information support; concerning guarantees of legal protection of journalists against pressure connected with preparation and publication of the information related to special information support of the elections. Certain provisions have been implemented in part: terms of review of complaints submitted by the voters to the election commissions; right of the election process participants and individuals and

entities responsible for distribution of the information about elections to file complaints to court (applied in the Electoral Code).

It has been found that the election laws do not specify the criteria that would differentiate provision of information to the voters from the other forms of information activities during elections, for instance, informing personal opinion or intentional distribution of distorted information among a certain group of persons whose access to the official sources of general and special election information support is limited due to the objective conditions. Such criteria may be as follows: information channels used; minimum number of people among which such information is distributed, etc. Statutory recognition of these features is necessary for legal evaluation of the legal subjects' information activity carried out in a private manner, in order to prevent and stop any possible abuse.

We have formulated proposals to improve the legislation in terms of informing the voters and proposed to amend the current legislation. Therefore, the study provides the basis for substantiating the below proposal:

- to ensure open access to the registered candidates' confidential biographical data during the election campaign period (excluding addresses, personal telephone numbers, family members personal data);
- to recognize media's and non-governmental organizations' right to verify reliability of the candidates' biographical data and apply to court in case any facts proving unreliability thereof are revealed;
- to recognize basic principles of ensuring implementation of the principle of freedom of speech during the elections.

It has been noted that it is appropriate to consider the international election standards as international standards and a regulatory framework for exercising the citizens' election rights of a general nature, for the future introduction into the national legislation.

It has been determined that the international legislation and sources of law of the European Union, acts of the Council of Europe and conclusions of the Venice

Commission have detailed the respective principles of regulating the election institution, including institution of the election process information support, among which are: supremacy of the law, legitimacy, general participation, equality, freedom of expression, stability, impartiality, openness.

Standards of the international law acts confirming provisions on the right to information, openness of election process, need to ensure free exchange of information between citizens, candidates and elected representatives, principles of distribution of information about politicians have been studied.

The thesis analyzes the essence of the information support of the elections which currently requires the following:

1) study of a semantic meaning of *support* in the context of the information activities;

2) study of types and forms of informing the voters in the historical and legal context which enabled to form an original view of the essence of the election information support, considering legal, social, political and procedural dependence of this law category.

Litigation practice regarding information support has been analyzed and following its results it has been determined that the problems of disputes related to the information support are associated with inadequacy of certain standards of the election laws which allow for multiple interpretations; collisions and competitions of these standards with the information legislation standards; absence of recommended litigation practice; inconsistency and discrepancy in applying practices of the European Court of Human Rights by courts; disregarding by courts of recommendations on the election matters.

Based on the results of the systemic research of the main types of cases the need to improve the election information support legislation has been determined in relation to the following matters: a) legal status of the candidates' biographical data; b) ensuring truthfulness, completeness and accuracy of such data; c) ensuring accessibility of such data for voters; d) participation of the media in special

information support of the elections; e) implementation of the principle of freedom of speech during elections.

The thesis has also formulated the other theoretically justified proposals as to improvement of the instruments of the current election laws, specifically improvement of the laws on the information support of the elections.

Key words: information support, information support of elections, election process, election rights, Electoral Code.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА:

1. Ярмоленко О. В. Інформаційне забезпечення виборчого процесу: теоретичний аспект. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 267-270.
2. Ярмоленко О. В. Суб'єкти інформаційного забезпечення виборчого процесу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Науковий збірник*. 2018. №3. С. 57-61.
3. Ярмоленко О. В. Правове регулювання інформаційного забезпечення виборів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського серія: юридичні науки*. 2019. Т. 30(69). № 3. С. 36-45.
4. Ярмоленко О. В. Правове регулювання передвиборної агітації. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 2. Т. 1. №27 (2). С. 45-51.
5. Oksana Yarmolenko. Information support of elections in the electoral systems of neighboring countries. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 3. p. 266-271.
6. Ярмоленко О. В. Інформаційне забезпечення виборчого процесу: теоретичний аспект // *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє* : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Одеса, 19 травня 2017 р.). У 2-х т. Т. 1 / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. 788 с.

7. Ярмоленко О. В. Суб'єкти інформаційного забезпечення виборчого процесу // *Грані права: XXI століття* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 1 / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: Ю. Д. Батан, М. В. Сиротко [та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 268-272.

8. Ярмоленко О. В. Правове регулювання інформаційного забезпечення виборів // *Правове життя сучасної України* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 1. 722 с.